

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Моргунов Олександр Анатолійович

УДК 351:796/799 (477)

**АДМІНІСТРАТИВНО-СПОРТИВНЕ ПРАВО ЯК ПІДГАЛУЗЬ
АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА УКРАЇНИ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Запоріжжя – 2013

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Запорізькому національному університеті Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник:

доктор юридичних наук,
старший науковий співробітник

Мельник Роман Сергійович,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
професор кафедри адміністративного права;

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, доцент

Галунько Валентин Васильович,

Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»,
директор Інституту права та суспільних відносин;

доктор юридичних наук, доцент

Мосьондз Сергій Олександрович,

Університет сучасних знань,
проректор з навчальної та наукової роботи.

Захист відбудеться «17» червня 2013 року о «10⁰⁰» годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 17.051.07 Запорізького національного університету за адресою: 69600, м. Запоріжжя, пр. Леніна, 74, корп. 5, кім. 202-б.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Запорізького національного університету (м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 66-а, корп. 2, кім. 101).

Автореферат розісланий «16» травня 2013 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

П. С. Лютіков

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сучасне українське адміністративне право перебуває на етапі системного реформування. Головний сенс таких процесів полягає в забезпеченні принципової зміни суспільної ролі цієї галузі права в регулюванні ставлення держави до потреб та інтересів кожної людини. Необхідність саме такого напрямку розвитку адміністративного права впливає з положень Конституції України, в ч. 2 ст. 3 якої зазначено, що права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Безумовно, зазначене завдання вирішується за допомогою всієї сукупності правових норм, проте найголовніша роль серед них належить нормам адміністративного права. Виходячи з цього, можна зробити висновок, що реформування адміністративного права являє собою найбільш відповідальне завдання, що постає перед вітчизняними вченими-правознавцями. У ході його розв'язання мають бути переглянуті в першу чергу засадничі положення вітчизняної адміністративно-правової доктрини, зокрема проблема підгалузей адміністративного права, однією з яких є адміністративно-спортивне право.

Формування адміністративно-спортивного права пов'язується з низкою обставин, зокрема: визнанням та подальшим упровадженням у правову доктрину та практику теорії поділу права на публічне та приватне; підвищенням значенням фізичної культури та спорту для формування здорової нації; необхідністю правового забезпечення діяльності держави та органів місцевого самоврядування, спрямованої на виконання покладеного на них ч. 4 ст. 49 Конституції України обов'язку щодо розвитку фізичної культури та спорту; неминучою диференціацією правових норм, обумовленою соціальними потребами суспільства.

З огляду на викладене актуалізується проблема обґрунтування необхідності існування в межах системи адміністративного права України нового правового утворення – адміністративно-спортивного права, покликаного регулювати діяльність суб'єктів публічної адміністрації щодо розробки та реалізації державної політики в галузі фізичної культури та спорту. Вирішення зазначеного питання лежить у площині доведення функціонування в межах системи адміністративного права окремих норм, інститутів та підгалузей.

Слід зауважити, що окремі аспекти адміністративного права постійно перебувають у центрі уваги О. М. Бандурки, Д. М. Бахраха, В. М. Бевзенка, К. С. Бельського, Ю. П. Битяка, В. В. Галунька, В. М. Гаращука, І. С. Гриценка, Р. А. Калюжного, С. В. Ківалова, Т. О. Коломоєць, В. К. Колпакова, А. Т. Комзюка, Р. С. Мельника, С. О. Мосьондза, В. Я. Настюка, Є. В. Петрова, Д. В. Приймаченка, Ю. М. Старилова, Ю. О. Тихомирова, М. М. Тищенко, О. І. Харитонової, Ю. С. Шемшученка, Х. П. Ярмакі, О. Н. Ярмиша та ін. Однак формування та розвиток саме адміністративно-спортивного права України не стали предметом наукового аналізу дотепер. Хоча окремі вчені (Г. Ю. Бордюгова, Ю. М. Репкіна, А. А. Соловійов, Р. В. Чередник, Н. Г. Ярова) розглядали становлення спортивного права, але в межах національної системи права.

Отже, потреба у диференціації норм права, що мають закласти підвалини публічного регулювання у сфері фізичної культури та спорту, з одного боку, та необхідність подальшого вдосконалення системи адміністративного права – з іншого, обумовлюють актуальність комплексного дослідження адміністративно-спортивного права як підгалузі адміністративного права України.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження відповідає Концепції адміністративної реформи в Україні, затвердженій Указом Президента України від 22 липня 1998 р. № 810/98, Державній цільовій науково-технічній та соціальній програмі «Наука в університетах» на 2008-2017 рр., затвердженій Постановою Кабінету Міністрів України від 19.09.2007 р. № 1155, п. 3, 4 розділу «Проблеми формування національної правової системи України» Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2011–2015 рр., затверджених 24 вересня 2010 р. загальними зборами Національної академії правових наук України.

Дисертаційна робота входить до Плану наукових досліджень юридичного факультету Запорізького національного університету на 2011-2014 рр. та комплексного наукового проекту «Дослідження основних напрямів реформування законодавства України в контексті глобалізаційних процесів» (номер державної реєстрації 0111U008532).

Мета та задачі дослідження. *Мета* дисертаційної роботи полягає в тому, щоб на основі аналізу чинного законодавства України, міжнародних актів, відповідних підзаконних нормативно-правових актів, критичного опрацювання сучасних наукових теорій розкрити сутність, основні риси, механізми формування адміністративно-спортивного права, обґрунтувати його концепцію та визначити місце в системі адміністративного права України.

Зазначена мета зумовлює постановку та виконання таких *завдань*:

- охарактеризувати категорії «публічне право» та «адміністративне право» як основу формування адміністративно-спортивного права та встановити їх співвідношення;
- сформулювати поняття, визначити предмет та систему адміністративно-спортивного права;
- окреслити джерела адміністративно-спортивного права, визначити їх види та розкрити їх зміст;
- визначити основні напрямки систематизації адміністративно-спортивного права;
- розкрити сутність, ознаки та види адміністративно-спортивних правовідносин;
- визначити систему суб'єктів адміністративно-спортивних правовідносин та здійснити їх характеристику;
- окреслити права та обов'язки учасників адміністративно-спортивних правовідносин;
- з'ясувати сутність та визначити види юридичних фактів як підстави виникнення, зміни та припинення адміністративно-спортивних правовідносин;

– сформулювати конкретні пропозиції та рекомендації щодо напрямків розвитку доктрини адміністративно-спортивного права України.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, які виникають у сфері фізичної культури та спорту.

Предмет дослідження становить адміністративно-спортивне право як підгалузь адміністративного права України.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження є сукупність методів і прийомів наукового пізнання. Їх застосування обумовлюється системним підходом, що дає можливість досліджувати проблеми в єдності їх соціального змісту і юридичної форми. За допомогою логіко-семантичного методу поглиблено понятійний апарат, зокрема сутність термінів «право», «система права», «спорт», «фізична культура», «система адміністративного права» (підрозділи 1.1, 1.2). Структурно-логічний та порівняльно-правовий метод використано для дослідження особливостей формування та розвитку вітчизняного адміністративно-спортивного права, з'ясування особливостей адміністративно-спортивних правовідносин, а також їх структури (розділ 2), виявлення переваг кодифікації спортивного законодавства (підрозділ 1.4). Історично-правовий метод застосовано для вивчення генезису кодифікації адміністративного права, виявлення зв'язку минулого й сьогодення, а системно-структурний підхід – при визначенні механізму кодифікації адміністративно-спортивного права (підрозділ 1.4). Аналіз і синтез використано в процесі визначення чинників, що впливають на утворення адміністративно-спортивного права в системі адміністративного права (розділ 1). Методи моделювання та аналізу були застосовані під час визначення напрямів розвитку адміністративно-спортивного законодавства.

Науково-теоретичне підґрунтя дисертації склали наукові праці фахівців у галузі філософії, загальної теорії права та держави, адміністративного права, інших галузевих правових наук, у тому числі зарубіжних дослідників. Нормативною базою дисертації є Конституція України, законодавчі акти України, міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, постанови Верховної Ради України, акти Президента України і Кабінету Міністрів України, нормативні акти центральних органів виконавчої влади, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, спрямовані на регулювання адміністративно-спортивних правовідносин, а також відповідне законодавство зарубіжних держав.

Наукова новизна одержаних результатів визначається тим, що дисертація є першою спробою комплексно, з використанням сучасних методів пізнання та врахуванням новітніх досягнень правової науки окреслити перспективи формування та розвитку адміністративно-спортивного права України. На підставі проведеного дослідження обґрунтовано нові теоретичні та прикладні положення й висновки, запропоновані здобувачем особисто. Найбільш значущі з них такі:

вперше:

– визначено, що адміністративно-спортивне право, виступаючи складовим елементом Особливого адміністративного права, являє собою

підгалузь українського права, яка регулює відносини між публічною адміністрацією та спортивними утвореннями різних форм власності, а також фізичними особами, що виникають у галузі фізичної культури та спорту;

– визначено предмет адміністративно-спортивного права. Це сукупність суспільних відносин владно-примусового або публічно-сервісного характеру, що виникають у сфері державного, муніципального (самоврядного) та «делегованого» управління з приводу реалізації суб'єктами публічної адміністрації функції підтримки та сприяння розвитку фізичної культури та спорту;

– на підставі аналізу правових актів, які регулюють суспільні відносини, що виникають у сфері фізичної культури та спорту між суб'єктами публічної адміністрації та приватними особами, виокремлено такі інститути адміністративно-спортивного права: 1) інститут регулювання функціонування навчальних закладів спортивного профілю; 2) інститут регулювання підготовки спортсменів з олімпійських видів спорту; 3) інститут ліцензування фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності; 4) інститут атестації тренерсько-викладацького складу, педагогічних та науково-педагогічних працівників з фізичного виховання навчальних закладів; 5) інститут присвоєння спортивного розряду та звання;

– обґрунтовано необхідність розробки та прийняття Адміністративно-спортивного кодексу України;

удосконалено:

– поняття джерел адміністративного права, під якими слід розуміти формалізовані (нормативні акти, міжнародні договори) та неформалізовані (судове рішення, звичаєве право тощо) способи закріплення та виявлення норм адміністративно-спортивного права;

– визначення адміністративно-спортивних відносин як суспільних відносин управлінського або публічно-сервісного характеру, які виникають між суб'єктами адміністративного права з приводу реалізації наданих їм прав та покладених на них обов'язків у сфері спорту;

– класифікацію адміністративно-спортивних правовідносин: залежно від функціональної спрямованості (регулятивні та охоронні); залежно від змісту (матеріальні та процедурні); залежно від способу захисту (ті, захищаються в адміністративному порядку, та ті, що захищаються в судовому порядку); за характером побудови взаємин між учасниками правовідносин (вертикальні та горизонтальні); за територіальною ознакою (загальні, територіальні та локальні);

набули подальшого розвитку:

– визначення публічного інтересу. Це потреби всього суспільства або його певної частини, які визнаються та забезпечуються на публічному рівні і можуть втілюватись у користуванні, володінні конкретним соціальним благом або їх сукупністю;

– розуміння сутності та видів суб'єктів адміністративно-спортивних правовідносин; під останніми запропоновано розуміти фізичну або юридичну особу, яка є учасником суспільних відносин та наділена згідно з нормами

адміністративно-спортивного права суб'єктивними правами та обов'язками. До юридичних осіб – суб'єктів адміністративно-спортивного права належать: суб'єкти публічної адміністрації; інші юридичні особи публічного права; юридичні особи приватного права;

– положення щодо класифікації норм адміністративно-спортивного права, які можуть бути поділені на окремі підвиди залежно від характеру їх впливу на учасників адміністративно-спортивних відносин: примусові; сприяльні; заохочувальні норми; рекомендаційні;

– характеристика повноважень суб'єктів публічної адміністрації, які є учасниками адміністративно-спортивних відносин, а саме: нормотворчі повноваження; повноваження, які спрямовані на реалізацію публічно-сервісних функцій; примусові повноваження; юрисдикційні повноваження;

– положення про сутність юридичних фактів та підстави їх класифікації, що викликають виникнення, зміну або припинення адміністративно-спортивних правовідносин.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони становлять як науково-теоретичний, так і практичний інтерес та можуть бути використані:

– у науково-дослідній діяльності: результати роботи поглиблюють існуючі уявлення про адміністративно-спортивне право, пріоритетні напрямки розвитку й можуть бути основою для подальших наукових досліджень з відповідної проблематики (акт впровадження Харківської державної академії фізичної культури від 08.11.2012 р.);

– у правотворчій та правозастосовчій діяльності: запропоновані в дисертації рекомендації можуть бути використані для вдосконалення чинного та перспективного законодавства, а також для підвищення ефективності практичної діяльності органів публічної адміністрації у сфері фізичної культури і спорту (акт впровадження Департаменту в справах сім'ї, молоді та спорту Харківської міської ради від 12.12.2012 р.; акт впровадження Головного управління в справах сім'ї, молоді та спорту Харківської обласної державної адміністрації від 01.10.2012 р.);

– у навчальному процесі: матеріали дослідження можуть бути використані при викладанні студентам вищих навчальних закладів дисципліни «Адміністративне право України», а також враховані при підготовці навчальної та наукової літератури з даної тематики (акт впровадження Харківського національного університету внутрішніх справ від 08.10.2012 р.).

Апробація результатів дисертації. Основні положення та висновки дисертації були оприлюднені на двох міжнародних науково-практичних конференціях: «Актуальні питання правової реформи та розбудови громадянського суспільства в Україні» (м. Харків, 2012 р.), «Правова система України: сучасний стан та перспективи розвитку» (м. Одеса, 2012 р.).

Публікації. Основні положення та результати дисертації відображено у 5 наукових статтях, 4 з яких опубліковано у виданнях, що визначені як фахові з юридичних дисциплін, 1 – в іноземному науковому виданні, а також у 2 тезах доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, двох розділів, які містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації становить 207 сторінок. Список використаних джерел налічує 341 найменування і займає 38 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовується актуальність теми дисертації, зазначається її зв'язок із науковими програмами, планами та темами, визначаються мета і задачі, об'єкт і предмет, методи дослідження, розкривається наукова новизна та практичне значення одержаних результатів, наводяться відомості щодо апробації та публікації результатів дослідження.

Розділ 1 «Загальна характеристика адміністративно-спортивного права як підгалузі адміністративного права України» складається з чотирьох підрозділів, в яких розкрито сутність адміністративно-спортивного права та межі його правового регулювання, охарактеризовано основні риси та основні джерела адміністративно-спортивного права, а також напрямки його систематизації.

У *підрозділі 1.1 «Публічне право та адміністративне право як основа формування адміністративно-спортивного права»* з метою визначення місця адміністративно-спортивного права в системі публічного права проаналізовано зміст категорій «право», «система права», «публічне право», «публічний інтерес», «адміністративне право». Аналіз існуючих поглядів вчених та критичний підхід до визначень деяких із названих категорій дав можливість зробити відповідні висновки, зокрема, про те, що поділ права на публічне та приватне є фактом об'єктивної дійсності. Система українського права складається з підсистеми приватного права та підсистеми публічного права, кожна з яких, у свою чергу, наповнюється відповідними галузями права. На переконання дисертанта, така теорія дозволяє більш чітко зрозуміти природу правовідносин, що є необхідною умовою успішного розвитку як правової науки, так і сфери правозастосування. Наголошується, що теорія поділу права сприятиме також і більш чіткому визначенню місця нових галузей (підгалузей) права в національній системі права.

Доведено, що першою і визначальною ознакою публічного права є те, що воно спрямоване на забезпечення реалізації публічного інтересу. Надано власне визначення публічного інтересу та його ознак. Особливу увагу приділено важливій ознаці публічного права – його орієнтації на закладення правової основи реалізації публічної влади, елементами якої названо: народовладдя, державну владу та самоврядну (муніципальну) владу, які взаємодіють між собою з метою задоволення публічних інтересів.

Визначено систему публічного права, яка має бути представлена конституційним правом; міжнародним публічним правом; правом Європейського Союзу; адміністративним правом; кримінальним правом; усіма процесуальними галузями права. Сформульовану систему не можна вважати завершеною, оскільки ускладнення суспільних відносин, яке спостерігається

протягом останніх ста років у всьому світі, неодмінно призведе до появи нових галузей (підгалузей) публічного права. Доведено, що одним із головних елементів системи публічного права є адміністративне право, яке поділяється на Загальне адміністративне право та Особливе адміністративне право.

Підкреслено, що Особливе адміністративне право виступає своєрідною оболонкою, яка охоплює норми, що регулюють окремі напрями діяльності публічної адміністрації. Сукупність правових норм, які регулюють суспільні відносини за участю публічної адміністрації у сфері фізичної культури та спорту, може бути об'єднана в межах адміністративно-спортивного права – підгалузі Особливого адміністративного права.

У підрозділі 1.2 *«Поняття, предмет та система адміністративно-спортивного права»* на основі проведеного аналізу правової природи та сутності категорій «спорт» та «фізична культура» зроблено висновок про те, що спорт, маючи спільні з фізичною культурою складові, володіє притаманними лише йому елементами. Інакше кажучи, спорт являє собою найвищу ступінь організації та здійснення фізичної культури.

На підставі аналізу існуючих у правовій науці поглядів на сутність та зміст предмета адміністративного права сформульовано авторське визначення предмета адміністративно-спортивного права. Необхідність такого кроку пояснюється тим, що кожна з підгалузей Особливого адміністративного права являє собою спеціальну «частину» адміністративного права, виділену залежно від існуючих напрямків діяльності (функцій) суб'єктів публічної адміністрації. Одним із таких напрямків є фізична культура та спорт.

Визначено систему адміністративно-спортивного права, яка являє собою складне, дворівневе утворення, наповнене нормами та інститутами адміністративно-спортивного права. Така система, будучи залежною від систем більш високого рівня – системи права та системи адміністративного права, перебуває у стані постійного реформування, активність та глибина якого залежать, насамперед, від рівня державної підтримки фізичної культури та спорту. Доведено, що адміністративно-спортивному праву властиві всі ознаки, якими володіє будь-яка визнана сьогодні підгалузь права, що, власне, і дозволяє говорити про можливість її існування в системі вітчизняного адміністративного права.

У підрозділі 1.3 *«Джерела адміністративно-спортивного права»* проаналізовано погляди вітчизняних та зарубіжних вчених на такі категорії, як «джерела права» та «джерела адміністративного права». Це дало змогу сформулювати власне визначення джерел адміністративно-спортивного права. Доведено, що система джерел адміністративно-спортивного права складається з формалізованих та неформалізованих джерел.

До формалізованих джерел адміністративно-спортивного права віднесено: Конституцію та закони України; міжнародні правові акти; нормативно-правовий договір; законодавство Європейського Союзу; підзаконні нормативно-правові акти (постанови Верховної Ради України, укази і розпорядження Президента України, постанови та розпорядження Кабінету

Міністрів України, накази центральних органів виконавчої влади тощо). До неформалізованих джерел – правовий звичай, судовий прецедент.

Власне, джерельна база адміністративно-спортивного права, на думку дисертанта, є додатковим аргументом для можливості віднесення його до підгалузі адміністративного права України.

У підрозділі 1.4 «Систематизація адміністративно-спортивного права» зазначається, що існування великої кількості несистематизованих правових актів ускладнює вивчення та належне застосування норм, які регулюють суспільні відносини, що складаються у сфері фізичної культури та спорту. Цим зумовлюється необхідність проведення систематизації адміністративно-спортивного права.

Розглянуто зміст категорій «систематизація адміністративного законодавства» та «систематизація адміністративного права». Доведено необхідність систематизації не лише законодавства, а й усіх інших соціальних норм, що використовуються для регулювання суспільних відносин, які виникають у галузі фізичної культури та спорту.

Ефективний правовий супровід правозастосовної діяльності у сфері фізичної культури і спорту вимагає проведення систематизації адміністративного законодавства шляхом його кодифікації. Такий крок, на думку автора, обумовлений постійною трансформацією системи суб'єктів, які розробляють та реалізують державну політику у сфері фізичної культури та спорту; розширенням участі Української держави в міжнародних спортивних змаганнях; організацією та проведенням на своїй території спортивних заходів міжнародного рівня.

Доведена необхідність розробки та прийняття Адміністративно-спортивного кодексу України як комплексного юридичного акта, спрямованого на регулювання суспільних відносин, які виникають під час та в межах публічного управління у сфері фізичної культури та спорту. Наголошується на необхідності включення до нього розділів, покликаних: надати офіційне тлумачення термінів та категорій, що вживаються у сфері фізичної культури та спорту; закріпити засади правового регулювання у сфері фізичної культури та спорту; визначити права та обов'язки суб'єктів публічної адміністрації, відповідальних за реалізацію державної політики у галузі фізичної культури та спорту; зафіксувати існуючі види спорту та спортивні дисципліни; встановити порядок проведення спортивних заходів; закріпити правовий статус учасників спортивних відносин; визначити особливості порядку заняття професійним спортом; закріпити порядок присвоєння спортивних звань та розрядів; запровадити засади антидопінгової політики держави.

Окрема увага в підрозділі приділена вивченню стану та перспектив інкорпорації нормативного масиву у сфері фізичної культури і спорту.

Розділ 2 «Адміністративно-спортивні правовідносини як предмет правового регулювання адміністративно-спортивного права» складається з чотирьох підрозділів, в яких визначаються сутність та ознаки адміністративно-спортивних правовідносин, суб'єкти, їх права та обов'язки, а також юридичні

факти як підстава для виникнення, зміни та припинення адміністративно-спортивних правовідносин.

У підрозділі 2.1 «Сутність, ознаки та види адміністративно-спортивних правовідносин» на основі проведеного аналізу змісту категорій «правовідносини» та «адміністративні правовідносини» було сформульовано визначення адміністративно-спортивних правовідносин та окреслено їх загальні та особливі риси.

Установлено загальні та особливі риси адміністративно-спортивних правовідносин: є підвидом публічних правовідносин; складаються у сфері діяльності тих суб'єктів публічної адміністрації, які є відповідальними за розвиток фізичної культури та спорту; однією із сторін є суб'єкт публічної адміністрації, інша юридична особа публічного права, яка виконує певні публічні обов'язки за дорученням держави. Протилежною стороною таких відносин може бути як окремий спортсмен, так і спортивний клуб, команда тощо; об'єктом адміністративно-спортивних відносин є дії їх учасників, які можуть здійснюватися заради різноманітних правових інтересів (отримання спортивного звання, стипендії, допуску до участі в міжнародних змаганнях тощо); це особливий зв'язок між їх учасниками, один з яких за даних обставин має право вимагати від іншого такої поведінки, яка передбачена нормою адміністративно-спортивного права; суб'єкт публічної адміністрації, відповідальний за розвиток фізичної культури та спорту, зобов'язаний реалізувати свої матеріальні та адміністративно-процедурні права, оскільки останні є одночасно і його обов'язками; виникають за ініціативою будь-якого суб'єкта адміністративно-спортивного права, але згода іншої сторони не є обов'язковою умовою їх виникнення; порушення однією зі сторін адміністративно-спортивних відносин своїх обов'язків зумовлює її відповідальність не перед іншою стороною, а перед державою в особі її компетентних органів; зазначені відносини не завжди є відносинами влади і підпорядкування; спори, що виникають між сторонами адміністративно-спортивних відносин, вирішуються як в адміністративному порядку, так і в порядку адміністративного судочинства.

Окрему увагу приділено класифікації адміністративно-спортивних відносин, які поділено на: регулятивні та охоронні; матеріальні та процедурні; правовідносини, що захищаються в адміністративному порядку, та ті, що захищаються в судовому порядку; вертикальні та горизонтальні; загальні, територіальні та локальні.

У підрозділі 2.2 «Суб'єкти адміністративно-спортивних правовідносин та їх система» дано визначення та характеристику системи суб'єктів адміністративно-спортивних правовідносин.

Доведено, що суб'єктами досліджуваних правовідносин є фізичні та юридичні особи. До фізичних осіб віднесені такі категорії: фізичні особи, що є професійними спортсменами; фізичні особи, що є спортсменами-любителями; фізичні особи, які на непостійній (тимчасовій) основі реалізують приватні інтереси в галузі фізичної культури та спорту. Окрему увагу присвячено фізичним особам з обмеженими можливостями, які реалізують

власну адміністративну правосуб'єктність у трьох головних напрямках: спорт масовий (рекреаційний), спорт вищих досягнень і спорт професійний. Кожен із названих напрямків спортивної діяльності, на думку автора, характеризується не лише, так би мовити, технічними особливостями, але й різним правовим регулюванням, вагому частину якого складають норми адміністративно-спортивного права.

До юридичних осіб як суб'єктів адміністративно-правових відносин віднесено: суб'єктів публічної адміністрації, інших юридичних осіб публічного права, юридичних осіб приватного права.

Визначено коло суб'єктів публічної адміністрації, які беруть участь в адміністративно-спортивних правовідносинах: Президент України; Кабінет Міністрів України; Міністерством молоді та спорту України; місцеві державні адміністрації; органи місцевого самоврядування (обласні, районні, сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі комітети). Названі суб'єкти публічної адміністрації, з огляду на їх правовий статус, поділені на суб'єктів загальної та спеціальної компетенції, а за територіальним масштабом діяльності – на суб'єктів публічної адміністрації державного та місцевого рівнів.

Проаналізовано суб'єктів адміністративно-спортивних відносин, які представлені юридичними особами публічного права, котрі не входять до системи суб'єктів публічної адміністрації, а також юридичними особами приватного права, останні з яких здебільшого реалізують власні (приватні) інтереси в галузі фізичної культури та спорту.

У підрозділі 2.3 «Права та обов'язки учасників адміністративно-спортивних правовідносин» розкрито причини (підстави) наділення суб'єктів публічної адміністрації певними правами та обов'язками. Обґрунтовано зв'язок між правами й обов'язками суб'єктів публічної адміністрації та метою їх діяльності, а також покладеними на них функціями.

Аргументується необхідність розподілу зовнішніх (основних) та внутрішніх (допоміжних) функцій суб'єктів публічної адміністрації, оскільки права та обов'язки останніх формуються саме через призму зовнішніх функцій.

Доведено, що права та обов'язки (повноваження) суб'єктів публічної адміністрації є похідними від покладених на них функцій, тому їх можна об'єднати відповідно до окреслених вище функцій у такі групи повноважень: нормотворчі; спрямовані на реалізацію публічно-сервісних функцій; примусові повноваження; юрисдикційні повноваження.

Зазначено, що повноваженням суб'єктів публічної адміністрації, які беруть участь в адміністративно-спортивних правовідносинах, мають відповідати (кореспондуватися) права та обов'язки приватних осіб. Права приватних осіб у сфері фізичної культури та спорту поділено на три групи: права на участь у нормотворчій діяльності суб'єктів публічної адміністрації; права на отримання адміністративних послуг від суб'єктів публічної адміністрації; права, що впливають з участі приватних осіб у примусових провадженнях, ініційованих суб'єктами публічної адміністрації.

Окремо проаналізовано обов'язки приватних осіб, які беруть участь в адміністративно-спортивних правовідносинах. Вони являють собою певні

вимоги, що висуваються від імені держави до приватних осіб і мають на меті спонукати останніх до найбільш доцільної (бажаної) з точки зору дотримання публічних інтересів поведінки (бездіяльності). Обов'язки приватних осіб, які беруть участь в адміністративно-спортивних правовідносинах, поділено на загальні та спеціальні.

На основі аналізу чинних нормативних актів, що регламентують участь приватних осіб в адміністративно-спортивних правовідносинах, зроблено висновок про недосконалість системи прав та обов'язків останніх у сфері фізичної культури та спорту.

У підрозділі 2.4 «Юридичні факти як підстава виникнення, зміни та припинення адміністративно-спортивних правовідносин» розглянуто природу юридичних фактів у системі правового регулювання суспільних відносин. Зроблено висновок про те, що юридичні факти представлені подіями або діями і, перебуваючи у зв'язку з нормою права, породжують юридичні наслідки. Обґрунтовано двоєдине призначення юридичних фактів у системі правового регулювання адміністративно-спортивних правовідносин.

Розроблено класифікацію юридичних фактів, які є підставою виникнення, зміни або припинення адміністративно-спортивних правовідносин. Охарактеризовано правоутворюючі, правозмінюючі та правоприпиняючі факти, які впливають на розвиток адміністративно-спортивних правовідносин.

Запропоновано класифікацію юридичних фактів на підставі вольового критерію, яка враховує всі варіанти трансформації адміністративно-спортивних правовідносин та визначає систему юридичних фактів: дії (правомірні та неправомірні) та події. У свою чергу правомірні дії поділяються на юридичні вчинки та юридичні акти.

Оскільки адміністративно-спортивні правовідносини можуть виникати за ініціативою будь-якої зі сторін, що принципово відрізняються одна від одної своїм правовим статусом (з одного боку, публічна адміністрація, а з іншого – приватна особа), то різним буде, відповідно, і набір юридичних фактів, які можуть бути використані останніми для ініціювання, зміни або припинення адміністративно-спортивних відносин.

Адміністративно-спортивні правовідносини можуть виникати, змінюватися та припинятися внаслідок прийняття (видання) суб'єктами публічної адміністрації нормативних та адміністративних (індивідуальних) актів, предметом регулювання яких є питання реалізації державної політики в галузі фізичної культури та спорту. Обґрунтовується положення про те, що договори необхідно розглядати як юридичні факти, які викликають виникнення, зміну та припинення адміністративно-спортивних правовідносин.

Проаналізовано окремі види юридичних фактів, що спричиняють виникнення, зміну та припинення адміністративно-спортивних відносин.

ВИСНОВКИ

У роботі здійснено теоретичне узагальнення й нове вирішення наукового завдання, що виявляється в розробленні на основі чинного законодавства України, відповідних підзаконних нормативних актів, узагальнення практики їх реалізації, а також вивчення вітчизняних та зарубіжних теорій концепції адміністративно-спортивного права як підгалузі адміністративного права України. У результаті проведеного дослідження сформульовано низку висновків, пропозицій та рекомендацій, спрямованих на досягнення поставленої мети.

Діяльність у галузі фізичної культури і спорту являє собою одну з тих сфер, в якій знаходить прояв публічний інтерес, викликаний потребами розвитку всього суспільства. Інакше кажучи, у правовій системі держави виникають та розвиваються норми, спрямовані на забезпечення реалізації такого публічного інтересу. Отже, саме публічні інтереси закладають підґрунтя для реалізації державою функції у сфері фізичної культури і спорту. Разом із цим не можна забувати і про приватні інтереси, які займають вагоме місце у сфері фізичної культури і спорту. Але вони за своєю природою є зовсім іншими, тому й регулюються правовими нормами іншої правової природи – нормами приватного права.

Проаналізовано вживання термінів «спорт» та «фізична культура» в науковій та публіцистичній літературі і встановлено, що іноді вони використовуються як синоніми, іноді вживаються послідовно, подеколи протиставляються одна одній. Однак це не означає, що між наведеними поняттями немає відмінностей. Вони є і полягають у тому, що спорт, поряд із фізичними вправами та їх комплексами, представлений також і системою організації, проведення вказаних вправ (змагань), підготовкою та проведенням навчально-тренувальних занять. Запропоновано дефініцію «фізична культура» вважати вужчою, ніж «спорт». На підставі аналізу різнопланових підходів до тлумачення категорії «спорт» сформульовано власне визначення зазначеного явища.

Адміністративно-спортивне право, сформоване в межах системи адміністративного права, містить у собі всі риси та особливості останнього. Процес формування адміністративно-спортивного права став логічним наслідком, з одного боку, визнання українськими вченими-правниками теорії поділу права на приватне та публічне як першооснови формування системи національного права, а з іншого – подальшої диференціації норм Особливого адміністративного права, пов'язаної з формуванням у межах системи останнього нових підгалузей права, однією з яких, власне, і є адміністративно-спортивне право. Диференціація підгалузей Особливого адміністративного права має здійснюватися відповідно до функцій, які виконуються суб'єктами публічної адміністрації.

Під адміністративно-спортивним правом слід розуміти сукупність правових норм, які регулюють відносини між публічною адміністрацією та

спортивними утвореннями різних форм власності, а також фізичними особами, які виникають у галузі фізичної культури та спорту.

Система адміністративно-спортивного права являє собою складне дворівневе утворення, наповнене нормами та інститутами адміністративно-спортивного права. Норми адміністративно-спортивного права утворюють велику кількість комбінацій, деякі з яких можуть характеризуватися високим рівнем стабільності та цілісності, здатністю регулювати окремі підвиди суспільних відносин, які виникають між суб'єктами адміністративно-спортивного права. Подібні комбінації норм адміністративно-спортивного права є його інститутами.

Сьогодні є чинними чимало нормативних актів, які містять норми права, що регулюють суспільні відносини, які виникають між публічною адміністрацією та іншими суб'єктами в галузі фізичної культури та спорту: Конституція та закони України, міжнародні договори, правові акти Європейського Союзу, а також підзаконні нормативні акти. Певна кількість норм адміністративно-спортивного права зосереджена також і в неформалізованих джерелах права. Викладене доволі яскраво демонструє, що адміністративно-спортивне право має власну джерельну базу, а це є додатковим аргументом для можливості віднесення його до підгалузі Особливого адміністративного права України.

Систематизація адміністративно-спортивного права повинна здійснюватися шляхом кодифікації, яка викликана наявністю великої кількості його джерел і має таке підґрунтя: усунення прогалин та суперечностей, які нині мають місце в нормативних актах з питань фізичної культури та спорту; приведення адміністративно-спортивного права до міжнародних (європейських) стандартів; конкретизація прав та обов'язків суб'єктів публічної адміністрації, покликаних розробляти та реалізовувати державну політику в галузі спорту; покращення правового статусу професійних спортсменів; активізація наукових досліджень у сфері публічно-правового регулювання суспільних відносин, які виникають у сфері фізкультури та спорту; формування конкурентоспроможного олімпійського резерву; створення додаткових можливостей для залучення широких мас населення, особливо неповнолітніх, до заняття фізкультурою та спортом.

Дано визначення адміністративно-спортивним правовідносин, що є похідними від адміністративно-правових та включають суспільні відносини управлінського або публічно-сервісного характеру, які виникають між суб'єктами адміністративного права з приводу реалізації наданих їм прав та покладених на них обов'язків у сфері фізичної культури та спорту.

Адміністративно-спортивні правовідносини, з огляду на їх ознаки, можуть виникати, змінюватися та припинятися на різних системних рівнях, за участю великої кількості суб'єктів та з приводу чималої кількості об'єктів. З огляду на це, а також враховуючи наукову та практичну необхідність, було виділено їх окремі види.

Суб'єктами адміністративно-спортивних правовідносин є фізичні та юридичні особи. У свою чергу, серед юридичних осіб як суб'єктів

адміністративно-спортивних правовідносин виокремлено суб'єктів публічної адміністрації, юридичних осіб публічного та приватного права. Суб'єкти публічної адміністрації, які беруть участь в адміністративно-спортивних правовідносинах, представлені: Президентом України; Кабінетом Міністрів України; Міністерством молоді та спорту України; місцевими державними адміністраціями; органами місцевого самоврядування.

Суб'єкти публічної адміністрації, задіяні в публічному регулюванні фізичної культури і спорту, наділяються повноваженнями або компетенцією, тобто певним колом прав та обов'язків, закріплених в адміністративно-спортивних нормах. Ці права та обов'язки є похідними від прав та обов'язків, визначених у нормах адміністративного права, отже, вони володіють усіма ознаками останніх.

Цілком очевидно, що підстави виникнення, зміни та припинення адміністративно-спортивних правовідносин мають бути передбачені в нормативних актах.

Удосконалення системи адміністративно-спортивного права може бути досягнуто шляхом систематизації адміністративно-спортивного права, розробки та прийняття Адміністративно-спортивного кодексу України; прийняття на рівні центрального органу виконавчої влади Положення про процедури залучення громадськості до виконання публічних завдань у галузі фізичної культури та спорту, що дасть можливість зробити існуючі нині відносини більш юридично визначеними та дозволить не тільки уніфікувати відповідні процедури, але й зробити зазначену діяльність прозорою та відкритою; створення спеціального суб'єкта публічної адміністрації, який би відповідав виключно за реалізацію державної політики в галузі спорту – Департаменту спортивного маркетингу.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Моргунов О. А. Місце спортивного права в системі публічного права України / О. А. Моргунов // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. – 2011. – № 3 (54). – С. 33–39.

2. Моргунов О. А. Сутність, ознаки та види адміністративно-спортивних правовідносин / О. А. Моргунов // Вісник Запорізького національного університету. – 2012. – № 1. – Частина II. – С. 147–151.

3. Моргунов О. А. Юридичні факти як підстава виникнення, зміни та припинення адміністративно-спортивних відносин / О. А. Моргунов // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ : збірник наукових праць. – 2012. – Спеціальний випуск. – № 2 «Актуальні питання адміністративно-правової науки». – С. 359–364.

4. Моргунов А. А. Понятие и система источников спортивного права Украины / А. А. Моргунов // Спортивное право : научно-практический журнал. – 2013. – № 1. – С. 84–88.

5. Моргунов О. А. Кодифікація адміністративно-спортивного права: нотатки до наукової дискусії / О. А. Моргунов // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2013. – № 21. – Частина I. – Том 2. – С. 128–132.

6. Моргунов О. А. До питання про сутність адміністративно-спортивного права / О. А. Моргунов // Актуальні питання правової реформи та розбудови громадянського суспільства в Україні : матер. міжнар. наук.-практ. конф., (2-3 лютого 2012 року, м. Харків). – у 2-х томах. – Х. : ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2012. – Т. 1. – С. 81–82.

7. Моргунов О. А. Адміністративно-спортивні правовідносини: сутність та головні риси / О. А. Моргунов // Правова система України: сучасний стан та перспективи розвитку : матер. міжнар. наук.-практ. конф., (10-11 лютого 2012 року, м. Одеса). – у 3-х частинах. – Одеса : Причорноморська фундація права, 2012. – Ч. 3. – С. 45–46.

АНОТАЦІЇ

Моргунов О. А. Адміністративно-спортивне право як підгалузь адміністративного права України. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. – Запорізький національний університет, Запоріжжя, 2013.

Дисертацію присвячено з'ясуванню сутності правової природи адміністративно-спортивного права як складового елементу системи адміністративного права.

З метою визначення місця адміністративно-спортивного права в системі права України проаналізовано зміст категорій «право», «система права», «публічне право», «публічний інтерес», «адміністративне право». Доведено, що система українського права складається з підсистеми приватного права та підсистеми публічного права, кожна з яких, у свою чергу, наповнюється відповідними галузями права.

Визначено поняття та предмет адміністративно-спортивного права. З'ясовано систему адміністративно-спортивного права, яка являє собою складне, дворівневе утворення, наповнене нормами та інститутами адміністративно-спортивного права. Окрема увага приділена вивченню сутності та видів джерел адміністративно-спортивного права, а також перспектив систематизації його норм. Сформульовано конкретні пропозиції щодо розробки та прийняття Адміністративно-спортивного кодексу України.

Досліджено адміністративно-спортивні правовідносини, визначено їх сутність, ознаки, види.

Окремо встановлено систему суб'єктів адміністративно-спортивних відносин, розглянуто їх права та обов'язки. Визначено коло суб'єктів публічної адміністрації, які беруть участь в адміністративно-спортивних правовідносинах.

З'ясовано сутність юридичних фактів як підстави виникнення, зміни та припинення адміністративно-спортивних правовідносин, проаналізовано їх окремі види.

Ключові слова: адміністративне право, адміністративно-спортивне право, адміністративно-спортивні правовідносини, Особливе адміністративне право, приватне право, публічне право.

Моргунов А. А. Адміністративно-спортивне право как подотрасль адміністративного права України. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.07 – административное право и процесс; финансовое право; информационное право. – Запорожский национальный университет, Запорожье, 2013.

Диссертация посвящена решению научной задачи, связанной с установлением сущности и юридической природы административно-спортивного права как отдельного элемента системы административного права. С целью достижения поставленной цели проанализировано содержание категорий «право», «система права», «публичное право», «публичный интерес», «административное право». Сделан вывод о том, что система украинского права состоит из подсистемы частного права и подсистемы публичного права, каждая из которых, в свою очередь, наполняется соответствующими отраслями права. Главным элементом системы публичного права названо административное право, которое предложено разделить на Общее административное право и Особенное административное право. Подчеркнуто, что Особенное административное право выступает своеобразной оболочкой, охватывает нормы, регулирующие отдельные направления деятельности публичной администрации.

Сформулировано авторское определение понятия административно-спортивного права как совокупности правовых норм, которые регулируют общественные отношения, возникающие между субъектами публичной администрации и иными субъектами права в сфере физической культуры и спорта.

Определена система административно-спортивного права, которая представляет собой сложное, двухуровневое образование, наполненное нормами и институтами административно-спортивного права.

Установлено, что административно-спортивное право состоит из отдельных правовых институтов, которые составляют правовую основу для определенных направлений деятельности субъектов публичной администрации в сфере публичного регулирования физической культуры и спорта. В работе дается определение источников административно-спортивного права, предлагается их классификация и соответствующая характеристика. Обосновывается необходимость разработки и принятия Административно-спортивного кодекса Украины. Высказываются авторские предложения по его содержанию.

Исследованы административно-спортивные отношения, определены их сущность и признаки. Установлено, что данные правоотношения возникают между физическими и юридическими лицами, которые наделены в соответствии с нормами административно-спортивного права субъективными правами и обязанностями. Отдельное внимание уделено классификации административно-спортивных правоотношений, среди которых выделены: регулятивные и охранительные; материальные и процедурные; правоотношения, которые защищаются в административном порядке и те, которые защищаются в судебном порядке; вертикальные и горизонтальные; общие, территориальные и локальные.

Изучена система субъектов административно-спортивных отношений. Определен круг субъектов публичной администрации, которые принимают участие в административно-спортивных правоотношениях. Рассмотрены права и обязанности субъектов административно-спортивных правоотношений. Доказано, что права и обязанности субъектов публичной администрации являются производными от возложенных на них функций.

Исследована сущность юридических фактов как основания возникновения, изменения и прекращения административно-спортивных правоотношений, проанализированы их отдельные виды.

***Ключевые слова:** административное право, административно-спортивное право, административно-спортивные правоотношения, Особенное административное право, частное право, публичное право.*

Morgunov O.A. Administrative and sports law as a subbranch of administrative law in Ukraine. – Manuscript.

Dissertation on the obtaining of scientific degree of Candidate of Laws by specialty 12.00.07 – administrative law and process; financial law; informational law. – Zaporizhzhia National University, Ukraine, Zaporizhzhia, 2013.

Thesis is devoted to clarify the essence of the legal nature of administrative and sports law as a part of administrative law system.

The content of categories «law», «legal system», «public law», «public interest», «administrative law» is analyzed in order to determine the place of administrative and sports law in Ukrainian legal system. It is proved that Ukrainian law system consists of private law subsystem and public law subsystem, each of them, in turn, is filled with the corresponding law branches.

The definition and object of administrative and sports law are determined. The system of administrative and sports law, which is a complex, two-level formation, filled with norms and institutions of administrative and sports law is found out. Special attention is paid to researching the essence and types of administrative and sports law sources, as well as prospects for systematization of its norms. Concrete propositions to develop and adopt Administrative and Sports Code of Ukraine are formulated.

Administrative and sports legal relations are researched, their essence, characteristics and types are defined.

Separately the system of administrative and sports relations' subjects, is found out; their rights and duties are considered. The range of subjects of public administration, participating in the administrative and sports legal relations, is determined.

The essence of legal facts as grounds for creation, modification and termination of administrative and sports legal relations is elucidated, their individual types are analyzed.

Key words: *administrative law, administrative and sport law, administrative and sport legal relations, Special administrative law, private law, public law.*

Підписано до друку 15.03.2013. Формат 60 x 90/16. Папір офсетний.
Друк ризографічний. Умовн. друк. арк. 0,9. Тираж 100 прим. Зам. № 181.

Запорізький національний університет

69600, м. Запоріжжя, МСП-41
вул. Жуковського, 66

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 2952 від 30.08.2007